
УДК 930.251:398.8:061.27(436)

ІЗ ДОСВІДУ ДОКУМЕНТУВАННЯ ФОЛЬКЛОРНИХ МАТЕРІАЛІВ В АВСТРІЙСЬКОМУ НАРОДНОПІСЕННОМУ ТОВАРИСТВІ (ÖSTERREICHISCHES VOLKSLIEDWERK)

Андрій ВОВЧАК

*Кафедра української фольклористики імені академіка Філарета Колесси,
Львівський національний університет імені Івана Франка,
бул. Університетська, 1/345, 79602 Львів, Україна,
тел.: (+38032) 239 47 20, e-mail: vovczak@gmail.com*

Розглянуто досвід документування фольклорної традиції в Австрійському народнопісенному товаристві (Österreichisches Volksliedwerk), зокрема спеціальну регуляторну працю “INFOLK – Informationssystem für Volksliedarchive in Österreich” (“INFOLK – Інформаційна система для народнопісенних архівів Австрії”), у якій визначено єдині засади систематизації й архівування фольклорного матеріалу та джерельної інформації для народнопісенних архівів Австрії.

Ключові слова: документування фольклору, Österreichisches Volksliedwerk, INFOLK – Informationssystem für Volksliedarchive in Österreich, Zentralarchiv des Österreichischen Volksliedwerkes.

У документуванні фольклорної традиції (і зокрема такого її пласту, як народна пісенна та музична культура) сьогодні особливими здобутками може похвалитися австрійське народознавство. Секрет цього успіху – у багатолітній системній праці, яку попри всілякі об’єктивні перешкоди австрійські науковці намагалися переводити скрупульозно, прагнучи піднятися на щораз нові рівні наукового пізнання. У багатьох своїх етапах і навіть конкретних подіях і явищах праця австрійських фольклористів виявляє чимало подібного та має багато спільного з розвоєм української фольклористики, що, зрештою, не повинно нас дивувати¹, а радше підштовхнути приглянутися до їхніх напрацювань, особливо на тих етапах, яких ми ще не досягнули – найперше у площині каталогізації фольклорної інформації та створення дієвих спеціалізованих архівів фольклорної спадщини.

Початки активного зацікавлення народною духовою творчістю в Австрії, як і в Україні, сягають перших десятиліть XIX століття, і в обох краях увагу її поціновувачів найперше привернула до себе народна пісня. Наприкінці XIX століття ця тенденція в Австрії інституалізувалася настільки, що в науковому середовищі розгорілася дискусія, чи вважати народнопісензнавство (так перекладемо

¹ Зважаючи на тривале співіснування в межах однієї держави – Габсбурзької монархії, а також на глибоку заангажованість української фольклористики у світовий науковий контекст, у якому вона розвивалася до 1920-х років – часу встановлення в Україні тоталітарного російсько-більшовицького режиму.

специфічно німецькомовний термін *Volksliedforschung*) окремою народознавчою галуззю, чи розглядати його частиною етномузикології, тоді “музичної етнографії” [9, s. 21]. А починалося все зі збірників народних пісень і мелодій Йоганна Штрольца (1807), Й.-Г. Майнерта (1817), Франца Ціски і Юліуса Макса Шоткі (1819). Вельми промовистим хоч і на тривалий час забутим явищем в історії збирання австрійської народної пісні є збірник “*Sonnleithner-Sammlung*” (1819) – результат першого напівофіційного (яким почасти опікувалися державні інституції) опитування, зініційованого віденським Товариством любителів музики (*Gesellschaft der Musikfreunde*) з метою збирання народної музики, у якому були задіяні й відповідно стимульовані вчителі, священники, посадові особи, які записували у тих місцевостях, де проживали й працювали [9, s. 14–15]. Зрозуміло, така акція була можлива лише за умови власної державності й усвідомлення цінності народної культури. Уявити собі щось подібне у той час на українських землях важко. Однак загалом збирання австрійської народнопісенної традиції у XIX столітті позначене насамперед самовідданою бджолоиною працею ентузіастів, представників освіченої громадськості, з яких лише дехто дійсно належав до професійного кола науковців-фольклористів (але тим не менше, їхня праця знаходила відгук і підтримку як в Австрійській академії наук, так і з боку держаних установ). Так постали цінні регіональні збірники і дослідження Йоганна Георга Гана (1854), Адольфа Вольфа і Георга Відтера (1864), Джованні Баттісти Бользи (1866), Алоїза Грушки і Венделіна Тойшера (1891), Фрідріха Салома Краусса та ін. [9, s. 13–14].

Знаковими подіями, що засвідчили даліше утвердження народнопісенних студій як народознавчої галузі, були заснування у Відні 1899 року Фонограмархівної комісії (*Phonogrammarchivs-Kommission*, вона дала початок Віденському фонограмархіву) та першого німецькомовного часопису спеціально для вивчення народної пісенності “*Das deutsche Volkslied. Zeitschrift für seine Kenntnis und Pflege*” (Відень, 1899–1950).

Доробок XIX століття у площині згромадження й видання народнопісенної творчості заклав ґрунт для нової і дуже важливої для дальшого розвою австрійської фольклористики ідеї, що, як зазначають дослідники, “наприкінці XIX ст. буквально висіла у повітрі”, в думках різних освічених верст суспільства, яке, зрештою, й дало поштовх до її реалізації [9, s. 16]. 1902 року видавниче товариство “*Universal-Edition-Aktiengesellschaft*” звернулося до міністерства культури і освіти монархії з проханням підтримати “багатонаціональний музичний збірник [...], оскільки такого повного видання досі ще немає...” [10, s. 37]. Було задумано видати репрезентативне 60-томне видання народних пісень усіх етносів австрійської частини Габсбурзької імперії², структуроване за народами і відповідно укладене мовою кожного регіону під загальною назвою “*Das Volkslied in Österreich*”. Міністерство підтримало цей задум як “патріотичну справу, що покликана воздвигнути неминущий пам’ятник рідному мистецтву й австрійському національному характеру...” [10, s. 37]. Проект знайшов підтримку і на цісарському дворі, який прагнув до утвердження серед населення багатонаціональної монархії загальнодержавної свідомості, особливої наднаціональної ідентичності при одночасному збереженні його національних особливостей. Народна музика і особливо народна пісня, які вважали явищами аполітичними, завдяки своєму сильному емоційному впливові і повинні були

² Землі Угорської корони не брали участі у проекті, причини достеменно невідомі.

сприяти міжлюдському, міжрегіональному порозумінню і примиренню й у такий спосіб утверджувати загальноавстрійську державну свідомість [10, s. 37–38]. Коли проект очолив відомий в Австрії збирач і дослідник народної пісні Йозеф Поммер (Josef Pommer, 1845–1918), ця спершу романтично-поетична й ідеологічно-політична ідея переросла у наукову концепцію, і 1904 року міністерство офіційно започаткувало масштабний проект “*Österreichisches Volksliedunternehmen*” – найбільшу акцію збирання народних пісень у тогочасній Європі і, мабуть, у цілому світі [9, s. 21]. У процесі реалізації проекту було виконано великий обсяг теоретико-методологічних і практичних завдань: найперше науково окреслено сам термін “народна пісня”, вироблено засади збирацької та едиційної роботи, узагальнено методологічні прийоми, які гарантували об’єктивність, відкривали можливості для систематизації та перевірки накопиченого фактажу [9, s. 18]. Вражає обсяг виконаних організаційних заходів: усі коронні землі, які належали до австрійської частини Австро-Угорської монархії, було об’єднано у велетенську, ієрархічно структуровану організацію, всередині поділену на мовні групи (німецьку, слов’янську і романську), в межах кожної мовної групи існував поділ на коронні землі. Для кожного етносу багатонаціональної монархії було створено окремий робочий комітет, який і провадив збирання, опрацювання й видання народномузичного матеріалу. Координування діяльності національних робочих комітетів здійснював головний комітет у Відні. І незважаючи на такі велетенські розміри, почасти формальний характер витвореного апарату, проект діяв [9, s. 22–23]. У період з 1904 до 1918 року його співробітники зібрали “майже неосяжний обсяг матеріалу”, систематизованого, науково опрацьованого і фактично готового до друку” [6].

Сьогодні ще й досі для широкого загалу українських науковців залишається маловідомим фактом співучасть в австрійському проекті українських (галицьких) фольклористів, у зв’язку з чим його можна і потрібно ввести в історичний контекст розвитку української фольклористики й етномузикології початку ХХ століття.³ Варто наголосити також, що саме Руський робочий комітет, у якому зокрема працював і який згодом очолив Філарет Колесса, один з перших зміг підготувати доручений йому регіональний том серії “*Das Volkslied in Österreich*” – збірник народних пісень українців Галичини, який планували видати 1914 року. Галицький том серії, як зазначають дослідники, “відповідав усім вимогам і побажанням віденського головного комітету проекту... і міг стати одним з перших видань задуманої серії “*Das Volkslied in Österreich*” [7, s. 148], що є переконливим свідченням того високого рівня, якого сягнула українська фольклористика початку ХХ століття, розвиваючись у загальноєвропейському науковому контексті.

Однак на перешкоді успішної реалізації проекту – виданню багатотомного зібрання народнопісенної творчості народів Австро-Угорської монархії “*Das Volkslied in Österreich*” – стала Перша світова війна, зруйнувавши саму його основу – багатонаціональну державу Габсбургів, розірвавши співпрацю між співробітниками

³ Детальніше про діяльність українських науковців в австрійському проекті видання серії “*Das Volkslied in Österreich*” див. статтю Ірини Довгалюк “*Das Projekt “Das Volkslied in Österreich” und Filaret Kolessa*” [7]. Українською мовою ця стаття опублікована в науковому збірнику “Родина Колессів у духовному та культурному житті України кінця ХІХ – ХХ століття” [3].

проекту, розпорошивши та почасти знищивши їхні напрацювання⁴. Але навіть ті уламки колись масштабного проекту, які успадкувала Австрія, австрійські науковці вважають великим набутком, що ліг в основу сучасних народнопісенних студій. Їх вдалося повноцінно розгорнути лише після закінчення Другої світової війни з відновленням Австрійської республіки.

1946 року у Відні була заснована науково-дослідна інституція “Österreichisches Volksliedwerk”, яка продовжила традиції проекту “Österreichisches Volksliedunternehmen”, координуючи зусилля дослідників і популяризаторів народнопісенних традицій Австрії. За своєю структурою “Österreichisches Volksliedwerk” сьогодні – це матірня організація, яка об’єднує федеральні народнопісенні товариства (“Volksliedwerk”)⁵ і координує їхню діяльність насамперед у площині обміну інформацією, вирішення фундаментальних науково-дослідних завдань, організації спільних проектів та ін.

1952 року наукові традиції часопису “Das deutsche Volkslied” (1899–1950) перейняв друкований орган Австрійського народнопісенного товариства – щорічник “Jahrbuch des Österreichischen Volksliedwerkes”. На сьогодні це провідне австрійське фахове видання, всеціло присвячене народномузичній проблематиці й визнане світовою науковою спільнотою.

У 1955 році було інституційно зреалізовано важливу ідею центрального фольклорного архіву як “найвищої критичної інстанції у збирацькій діяльності в країні” [4, s. 189] – постав “Zentralarchiv des Österreichischen Volksliedwerkes” (Центральний архів народнопісенних товариств Австрії). Головною метою архіву проголошено створення можливостей для порівняльного вивчення австрійської народнопісенної творчості, а в основу покладено успадковані напрацювання проекту “Österreichisches Volksliedunternehmen” – багату бібліотеку народної музики і безцінні народнопісенні польові матеріали початку ХХ ст. Глибину усвідомлення поставленої перед архівом мети яскраво засвідчує комплекс планованих практичних заходів: “Найперше потрібно, розписавши на карточках, створити своєрідний фундамент з найбільш поширених пісень. Для цього треба буде “розпустити” на окремі пісенні твори всі найважливіші публікації, аби мати змогу вести ефективний пошук щонайменше в алфавітному пісенному реєстрі за одним заходом, замість того, щоб шукати у багатьох по-різному укладених окремих виданнях. Одночасно має тривати робота над укладанням каталога місцевостей, щоб і тут за одним заходом можна було охопити увесь досі зібраний пісенний скарб однієї місцевості. Поряд із цим потрібно налагодити поступове копіювання фондів регіональних народнопісенних архівів... І щоб копії усіх цих збірок належали Центральному архіву” (Леопольд Шмідт, 1953 р.) [4, s. 189–190]. “Важливим завданням центрального архіву має стати координація роботи окремих народнопісенних архівів федеральних земель у площині опрацювання й каталогізації” (Карл Клір, 1957 р.) [4, s. 190].

⁴ Детальніше про перебіг проекту “Österreichisches Volksliedunternehmen” можна довідатися зі статей Еви Марії Гоїс [10], Герлінде Гайд [9], Іріс Мохар-Кірхер [12]. Українською мовою ці статті зреферовано у моїй публікації “Österreichisches Volksliedwerk” – провідний осередок народномузичних досліджень у Австрії” [1]. Також див. [2].

⁵ Таких регіональних (федеральних) товариств є дев’ять: Burgenländisches Volksliedwerk, Kärntner Volksliedwerk, Niederösterreichisches Volksliedwerk, Oberösterreichisches Volksliedwerk, Tiroler Volksliedwerk, Salzburger Volksliedwerk, Steirisches Volksliedwerk, Vorarlberger Volksliedwerk, Wiener Volksliedwerk.

Сьогодні важко собі уявити реалізацію таких завдань без комп'ютерних технологій. Однак була тоді й ще одна не менш вагома перешкода, вже більш методологічного характеру. Упродовж більш ніж столітньої збирацької праці архівів народнопісенних товариств Австрії згурмували велику кількість різноманітного матеріалу: рукописні записи, нотні зошити, друковані публікації, звукові документи різних типів, численні історичні й актуальні фотодокументи та ін. [4, s. 189]. Щоб звести воедино цей масив документів для потреб наукового порівняльного аналізу, для ефективного пошуку народнопісенних творів, необхідна була єдина система архівування. Натомість зархівувати таке розмаїття у єдиній системі – це великий виклик. Робота у цьому напрямі заживувалася у 1970-х роках, коли Австрійське народнопісенне товариство очолила Герлінде Гайд, яка й зробила особливий акцент на розбудові Центрального народнопісенного архіву та створенні єдиних засад архівування для усіх народнопісенних архівів Австрії. З ініціативи Г. Гаїд упродовж 1980–1990 років було проведено численні наукові дискусії й спільні дослідження (зокрема й так звані *Gattungsdiskussionen* – жанрові дискусії), участь у яких взяли фольклористи й етномузикологи не лише Австрії, а й світу. Результатом такої інтеграції наукових зусиль, а також підтримки Фонду сприяння наукових досліджень у Австрії 1991 року постала “INFOLK – Informationssystem für Volksliedarchive in Österreich” (“INFOLK – Інформаційна система для народнопісенних архівів Австрії”) [11] – спеціальна регуляторна праця, яка визначила єдині засади систематизації й архівування фольклорного матеріалу та джерельної інформації для народнопісенних архівів Австрії. Розробники не без гордоців (але й цілком заслужено) зауважили у передмові, що “пропонована систематизація австрійської народної музики як спільний доробок австрійських фахівців є не лише новим орієнтиром в архівній роботі, а й першим кодексом спільно узгоджених і визнаних дефініцій” [8, s. 90].

Ця засаднича за своєю суттю праця стала основою, на якій фахівці Австрійського народнопісенного товариства розгорнули інші масштабні проекти. Найперше варто згадати переведення архіву на електронні формати зберігання культурної інформації, що своєю чергою розглядають як невід’ємний крок на шляху до науково-критичного репрезентативного видання народної пісні Австрії – ідеї, що є визначальною у діяльності товариства від самого його створення на початку ХХ ст. Сучасні австрійські піснєзнавці у співпраці з академічним музикознавством та етномузикологією з 1980-х років успішно видають корпус австрійської народної музики під назвою “*Corpus Musicae Popularis Austriacae*” (СМРА, уже побачило світ 20 томів серії) [5]. Мета видавців серії – створити повне видання австрійської народної музики (у репрезентативній вибірці), у якому були б представлені також пісні і танці інших етнічних груп, які віддавна проживають на території Австрії.

За своїм змістом і структурою праця “INFOLK – Informationssystem für Volksliedarchive in Österreich” – це каталог критеріїв, за якими провадять формальний і змістовий опис документів для їх зберігання й пошуку в народнопісенному архіві. У своєму огляді цієї праці я намагався передати всі найважливіші рубрики (насамперед для архівного опрацювання уснословесних творів), упустило хіба деякі вузькоспеціалізовані бібліографічні рубрики, зміст яких з коротких анотацій з’ясувати не вдалося. Переклад критеріїв для опису музичних творів вдалося зробити за підтримки професора Богдана Луканюка, за що висловлюю йому велику подяку. Повністю передано структуру праці, біля назв рубрик, розділів і підрозділів залишено оригінальну нумерацію, щоб кожен, хто зацікавиться працею і захоче детальніше ознайомитися з нею, міг швидко зорієнтуватися в німецькомовному оригіналі.

INFOLK**Інформаційна система для народнописених архівів Австрії [11]**

Керівник проекту – Герлінде Гайд.

Редакція: Дорлі Дракслер і Марія Вальхер.

У співпраці з Вальтером Дойчем і Франціскою Піч.

Виконано в Австрійському народнописенному товаристві на замовлення Фонду сприяння науковим дослідженням в Австрії.

Проект виконано упродовж вересня 1988 – березня 1991 року.

Відень, 1991.

1. ЗАГАЛЬНІ ВІДОМОСТІ**11 Ідентифікаційний номер****111 Місце зберігання**

Місце зберігання – це та інституція, яка опрацьовуватиме архівалію (архівний документ) для інформаційної системи.

112 Сигнатура**113 Документальні зв'язки****1131 Бібліографічний рівень**

E = окрема пісня, окремий йодль, окремий інструментальний твір, окремий танець (маються на увазі всі пісні, йодлі, інструментальні твори, танці, які не входять до опублікованих фольклорних збірників, не були опубліковані взагалі, як наприклад, любительські записи).

B = так позначають пісні, йодлі, інструментальні твори, танці, які перебувають у більших взаємозв'язках, як наприклад: опублікований фольклорний збірник, дипломна робота і т. д.

R = рефрен, лише коли пісенна строфа чи рефрен подані на окремій картці.

G = Gstanzl.

S = строфа (наприклад: мандрівні строфи).

V = варіант.

1132 Тип документа

Наприклад: восковий валик, шелакова платівка, платівка, касета, CD; усі писані твори, наприклад: семінарська робота, дипломна робота, дисертація; позитив, діафільм, фільм і т. д.).

Тип документа можна відчитати зі сигнатури.

115 Вказівки про обсяг, зауваження про зберігання**1151 Обсяг документованої одиниці**

Вказівки про обсяг – це кількість сторінок, міра довжини.

116 Вказівки про цілісність**1161 Розширені вказівки про цілісність**

Важливо вказати, чи для опрацювання отримано оригінал, чи опис або цитування оригіналу. Для танців важливо зазначити, чи є ноти, опис та фотографії, для пісні – чи відомий головний голос, чи лише другорядні (верхній, нижній) голоси.

1162 Позначка про цілісність

Тут позначаємо ті параметри, які обов'язково повинні бути заповнені у каталожній картці. “Цілісність” вказуємо тоді, коли наявні такі параметри:

111 Інституція зберігання**112 Сигнатура****1131 Бібліографічний рівень****15 Оцінка****444 Текстовий чи мелодичний інципіт****12 Обмеження доступу**

Тут фіксуємо, хто має право заповнювати, змінювати чи використовувати певні рубрики картотечної картки чи певну інформацію.

121 Рівень секретності

У публічному просторі використовують чотири рівні секретності: цілком таємно, таємно, конфіденційно, лише для службового використання.

122 Обмежувальні умови

Окрім рівнів секретності, існують також інші обмежувальні умови, які залежно від обставин на певний час можуть обмежити доступ до документів. Це, наприклад, стосується документів про інтимне життя людини, до яких на вимогу жертводавця застосовано обмеження доступу (наприклад, рукописи музикантів), або ж це тимчасове обмеження доступу до матеріалів (над якими, наприклад, працює дисертант).

13 Контроль дублікатів

Контроль за дублікатами доконче потрібний, оскільки прийняття багатьох цілковито ідентичних копій (наприклад, пісенних записів) під час видруку каталогів може фальсифікувати картину.

1321 Контроль дублікатів книг

Для контролю за дублікатами книг можна використати ISBN.

139 Контроль дублікатів архівних документів

Для архівних документів потрібно виробити системний контрольний код. Наприклад, пісенний запис можна чітко ідентифікувати за допомогою таких відомостей:

31 Заспівувач**511 Місце запису****513 Дата запису****444 Мелодичний і текстовий інципіт**

Однакові відомості можна допускати, але документ потрібно спеціально позначити.

14 Кодовані відомості про дату

Тут потрібно вказати дати збереження, першого внесення інформації та останнього доступу.

1411 Особа, яка вносить дані

Особа, яка вносить дані, зазначає про себе монограмою з трьох літер (зазвичай, це перші три літери прізвища).

15 Оцінка

Архівні документи можна оцінювати з різних поглядів.

Об'єктивні критерії: оригінал, відпис, копія, дублікат, репродукція, транскрипція, рукопис, машинопис.

Ситуація запису: запис на місці (мається на увазі опитування, ситуація польового запису), in actu (запис у природному виконанні), студійний запис, мистецький запис, домовлений, недомовлений.

Зауваги про технічний бік запису: погано чути/видно, початок відсутній, перервано, зміна стрічки, висвітлено, копія (наприклад, шелакової платівки), фрагмент, погана якість запису, неповністю, відлуння, перетримано, недотримано, нечітко, затемнено.

Оцінка писемних документів: погано читати, фрагмент, неповний.

Оцінка, яка стосується респондента: перервано через сміх/текст/мелодію, невиразна висота звуків, висоту звуків неможливо визначити, обірвано (незакінчено), труднощі в тексті, труднощі в мелодії, слабкий голос, наспівано неповністю, наспівано невпевнено, текст важко зрозуміти, незакінчено.

16 Країна і мова походження документованої одиниці

17 Носій даних/технічні дані

Тут вказуємо відомості про фізичну форму документованої одиниці.

Для звукових записів: швидкість запису; доріжка; моно/стерео...

Для відео, фільмів: система, ширина плівки і тип перфорації...

Для фотографій, діапозитивів: формат, кольорове/чорно-біле фото...

2. ВІДОМОСТІ КЛАСИФІКАЦІЙНІ

Тут кожен архівну одиницю розподіляють за відповідними розділами. Ми орієнтуємося на

211 Міжнародну десяткову класифікацію, яку, щоправда, уточнюємо за допомогою спеціального фахового коду (218).

218 Жанри

Пропоновані обов'язкові жанрові списки:

2181 Текст (пісня)

2182 Мелодія (інструментальна музика і пісня)

2183 Склад виконавців (вокальна та інструментальна музика)

2184 Хореографія (танець)

2185 Зміст зображення (фотографія)

2181 Текст (пісня)

(1) Жанри світських народних пісень

(2) Жанри духовних народних пісень

(3) Різне (у випадку невиразності)

Для теми чи мотиву також передбачено окреме поле, щоправда, для нього немає обов'язкових ключових слів, тому спеціалістові тут надана можливість творити відповідні опорні слова.

(1) Жанри світських пісень

Систематизовані за змістом, функцією та формальними ознаками. Окремі пісенні жанри можуть потрапляти у кілька рубрик.

(1.1) Зміст

У цій рубриці згруповано ті пісенні жанри, із назв яких одразу довідуємося про зміст твору.

Вечірня пісня
 Прощальна пісня
 Емігрантська пісня
 Робітнича пісня
 Полонинська пісня
 Повчальна пісня
 Штайгерська пісня
 Парубоча пісня
 Родина і побутова пісня
 Еротична пісня
 Пісня про батьківщину
 Історично-політична пісня

Пісня про пори року (весняні, літні, осінні та зимові пісні або перерахування усіх пір року)

Военна пісня
 Любовна пісня
 Дівоча пісня
 Пісня-загадка
 Розбійнича пісня
 Рольова пісня
 Жартівлива пісня
 Солдатська пісня
 Соціально-критична пісня
 Насмішлива пісня

Станова пісня (тут уточнюємо називанням відповідного стану чи професійної групи, наприклад: селянин, шахтар, жебрак, рибак, фірман, підмайстер, ремісник, пастух, лісоруб, мисливець, слуга, служниця, моряк, кравець, швець, винороб)

Студентська пісня
 Мисливська пісня

...

(1.2) Функція

У цій рубриці згруповано ті пісенні жанри, із назв яких довідуємося про певну функцію творів.

Полонинський оклик
 Трудова пісня (уточнюємо називанням відповідного виду праці, наприклад: встановлення підпор, сплав лісу)

Трудовий оклик
 Вітальна пісня
 Обрядова пісня (новорічна пісня, весільна пісня, похоронна пісня і т. д.)
 Пісня нічних вартових
 Рекрутська пісня
 Ігрова пісня
 Танцювальна пісня
 Оклик-приманка для тварин
 Застільна і пияцька пісня

Оклик вартових
 Пісня-присвята
 Колискова пісня

...

(1.3) Формальні критерії

Наведені жанри в окремих випадках поряд із формою тексту (наприклад, куплет) вказують також і на особливу музичну форму (наприклад, Gstanzl).

Балада
 Куплет
 Пісня-діалог
 Розповідна пісня
 Gstanzl
 Йодль
 Пісня-йодль
 Канон
 Пісня-в'язанка
 Дитяча пісня
 Пародія
 Оклик

...

(2) Жанри духовних пісень

Літургійна пісня (вхідна пісня, Kyrie, Gloria, антифон, проповідна пісня і т. д.)
 Похвальна і подячна пісня, пісня про церкву, гімн
 Пісня про Ісуса Христа
 Марійська пісня (похвала Божої Матері, Серце Марії, Марія Цариця, Заступниця, Марійські свята)
 Пісня про святих (Себастьян, Флоріан і т. д.)
 Повчальна пісня (ранок, вечір, весілля, особливі нагоди)
 Пісня-легенда, духовна балада
 Похоронна пісня
 Паломницька пісня (вихід, прихід, привітання, відпочинок і т. д.)
 Пісня до особливих церковних свят
 Різдвяна пісня (Різдво Христа, пісня ангелів, пісня пастухів, пісня при яслах, духовна колискова пісня, ігрова пісня)
 Постова і пасійна пісня
 Великодня пісня

...

2182 Мелодичний жанр і тип

2182 а Інструментальна музика

(1) Танці у тридольному ритмі

(2) Танці у дводольному ритмі

(3) Танці, які вирізняються характерним ритмічно-хореографічним мотивом (малюнком)

(4) Інструментальномузичні форми, які не належать до танцювальної музики

(5) Інше

2182 б Вокальна музика

Пісенні мелодичні жанри та мелодичні типи можна визначити за допомогою таких критеріїв: за характерною мелодикою і мелодичними особливостями, за формою, за характерним стилем (як синтезом формальних, мелодичних та змістових критеріїв), за аналогією до танців, за належністю до вже визначених та описаних мелодичних жанрів, за аналогією до відомих пісень, характеристичних для певного мелодичного жанру, для якого ще немає визначення.

(1) Мелодика і мелодичні особливості

Якщо **мелодика** як комплексна система наскрізно визначає всю пісню, то під **мелодичними особливостями** ми розуміємо примітні мотиви чи окремі риси, які, на відміну від мелодики, не визначають усієї мелодії. Для прикладу, якась пісня може бути позначена **заклічною мелодикою** загалом, тоді як в іншій пісні **заклик** наявний як характерний мотив.

(2) Стиль (“тон”)

(3) Танкові аналогії у пісні

Тут ідеться не про жанр “танцювальної пісні”, але про мелодичні та ритмічні типи, аналогії до яких потрібно шукати в інструментальній музиці.

(4) Тип за формою

(5) Пісні, які творять типи

До цих пісень можна навести багато аналогій, проте для них ще не вироблено жанрових визначень. Тому поки що початки цих пісень вважають вказівками на жанр.

2183 Склад виконавців

(1) Різновиди виконавського складу для вокальної музики

(2) Різновиди виконавського складу для інструментальної музики

(3) Мішані форми

Систематизаційний термін **формація** складається з цифри (кількості виконавців) та означального скорочення.

Додаткові відомості про склад, які можна отримати з рубрики **Кількість голосів/склад** у пісенній каталожній картці чи **Інструменти/склад голосів** у каталожній картці інструментальної музики, див. **5181e**

(1) Різновиди виконавського складу для вокальної музики

Формація: чоловіки – М, жінки – F, діти – К, дівчата – Md, хлопці – Kn, парубки – В. Наприклад: 4 М; 3 F; 5 К; 2 М, 2 F, x К.

Види

хор

Ch

Підвиди

хор хлопчиків

хор дівчат

дитячий хор

чоловічий хор

жіночий хор

мішаний хор

KnCh

MdCh

KCh

MCh

FCh

GCh

співоче товариство

подвійний квартет

секстет

квінтет

Sr

DQr

Sx

Qn

квартет	Qr	чоловічий квартет	MQr
терцет	Te		
дует	Du		
соліст	So		

(2) Різновиди виконавського складу для інструментальної музики

Формація. Цей термін у картотечній картці інструментальної музики вказує на розмаїття інструментів:

g – однакові інструменти;

f – споріднені інструменти;

v – різні інструменти (також додатково вокальне виконання);

s – спеціальні форми: кількість задіяних виконавців не відповідає кількості інструментів.

Види

Підвиди

соліст	Sol		
дуо	D		
тріо	To		
квартет	Qr		
квінтет	Qn		
акордеонний оркестр	AQr		
духова капела	Bk		
скрипкова музика	Gm	лінцький скрипаль	Lg
		скрипаль до танцю	Tzg
		циганська капела	Zigk
салонний оркестр	SO		

2184 Хореографія (танець)

Каталог танцювальних прийомів див. **5183 Танцювальні елементи**

2185 Зміст зображення (фотографія)

Поділ на такі категорії:

(1) Людина: одна особа, група;

(2) Предмет: об'єкт, місцевість;

(3) Природа: ландшафт, тварина, рослина;

окрім того (4) Різне

3. ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ ТА УПОРЯДНИКІВ

Тут зібрано всю інформацію про тих осіб (а також інституції, групи), які брали участь у появі відповідної архівної одиниці.

У картотечну картку вносимо лише прізвище, ім'я, якщо є – прізвисько, а в дужках у скороченій формі – стосунок до документа. У розширеній картотечній картці деякі особливості стосунку до документа вказуємо у спеціальних полях.

На фотографіях зазначаємо персоналії зліва направо, здебільшого без вказівки на стосунок до документа.

Для усіх персоналій також потрібно завести особисту картку, в якій зазначають: прізвище, ім'я, прізвисько, дівоче прізвище, титул, місце проживання, рік народження і професію.

31 Персоналії

311 Персоналії як автори

Хореограф – Cg, кабаретист – Kb, митець (художник, графік...) – Kï, композитор – K, пісняр – Lm, пантоміміст – Pm, фотограф – Ph, автор тексту – T, автор – Au (лише у випадку, якщо жодне з вищеназваних визначень не підходить однозначно).

312 Персоналії як промовці (доповідачі)

Конферансьє – C, коментатор – Kt, модератор – Mo, презентатор – Ps, промовець – R, диктор – Sp.

313 Персоналії (інших видів авторства)

Керівник хору – Ch, диригент – Dg, оповідач – E, респондент – Gr, інтерпретатор – I (у випадку, якщо жодне з вищеназваних визначень не підходить однозначно), оповідач казок – Mä, музикант – M, професійний музикант – Mr, пародист – Pd, співак – Sä, актор – Sa, письменник – Sr, танцюрист – Tä ...

314 Персоналії як упорядники

Записувач (і збирач) – A, упорядник – B, опитувач – Bf, світлотехнік – Bt, дописувач – Ei, польовий дослідник – F, кінооператор – Km, протоколіст – Pt, редактор – Rd, режисер – Rg, збирач – S (але не записувач), звукотехнік – Tt, транскриптор – Tr, перекладач – Ü.

Зрештою вистачає записувача (Aufzeichner) та збирача (Samler) зазначити літерою “A” (скорочення від німецького слова записувач), оскільки у такому випадку збирача сюди логічно враховано. Збирача лише тоді зазначаємо літерою “S”, якщо збирач не є одночасно записувачем.

32 Інституції/групи

Потрібно подати назву інституції/групи та її осідок.

Якщо, для прикладу, звуковий запис належить музичній групі, то тут зазначаємо назву групи, а особисті дані учасників групи – якщо вони відомі – у рубриці 31.

321 Інституції/групи як автори, див. 311

322 Інституції/групи як промовці, див. 312

323 Інституції/групи (інших видів авторства), див. 313

324 Інституції/групи як упорядники, див. 314.

Сюди належать також оркестри, музичні групи і т. д., якщо вони опрацьовують народні твори. У галузі народної музики і музики, популярної серед народу, музикантів, які грають традиційну народну музику, потрібно зазначити як серед авторів 323, так і серед упорядників 324.

33 Інституції/групи автора і/чи упорядника

Іноколи потрібно зазначити інституцію, до якої належить автор чи упорядник.

34 Замовник автора і/чи упорядника

Замовником найчастіше є інституція, наприклад: Фонограмархів Австрійської академії наук, Австрійське народнописенне товариство...

4. ВІДОМОСТІ ДЛЯ ЗАГОЛОВКА

41 Оригінальний заголовок

Якщо оригінальний заголовок подано кількома мовами, потрібно подати усі, можливо із зазначенням мовного коду.

42 Оригінальний заголовок перекладів

Якщо архівною одиницею є переклад, заголовок перекладу вважаємо оригінальним заголовком і зазначаємо у рубриці **41**. Заголовок мовою оригіналу натомість зазначаємо у цій рубриці.

43 Вільний переклад оригінальних заголовків

Якщо архівна одиниця має лише заголовок іноземною мовою, співробітники перекладають його німецькою мовою.

44 Додаткові заголовки

441 Скорочені заголовки

Тут зазначаємо скорочені форми, наприклад, скорочення назв журналів, як вони використовуються у Міжнародній народознавчій бібліографії.

444 Фіктивний заголовок

Він потрібен насамперед для фотографій та пісенних записів без заголовків і слугує для кращого розуміння змісту.

Для пісенних записів фіктивним заголовком є мелодичний і текстовий інципіт.

Мелодичний інципіт. Потрібні для порядкового числа (див.: **5181 b**) перші такти беремо з основним голосом згідно з оригіналом (включно з ферматами, знаками артикуляції, динамічними акцентами), лише нотні штилі подаємо у звичний на письмі спосіб.

Текстовий інципіт. У пісенних записах мелодичний інципіт беремо з відповідним текстовим інципітом згідно з оригіналом.

4441 Текстуальна норма

Початок пісні нормують, тобто записують літературною мовою. Нормування уможливило просте алфавітне упорядкування. Важливим критерієм для нормування є збереження кореня слова.

Щоб уникнути змішувань, для пісень з короткими рядками подають перші два, наприклад: “Die Gedanken sind frei, wer kann sie erraten”.

Нормують також і йодлі, оскільки певні йодлі можна однозначно ідентифікувати за складами тексту, наприклад: “Dui – dui – dui”.

5. ВІДОМОСТІ ПРО ПЕРВИННЕ ДЖЕРЕЛО

Ці відомості слугують для точної формальної ідентифікації архівної одиниці.

51 Первинні джерела самостійних документів

Тут самостійні документи описують за допомогою елементів, необхідних для їх ідентифікації.

511 Зазначення місцевості

Місцевість подаємо за чинним адміністративним устроєм (з міжнародними позначками та відповідним поштовим індексом).

Передбачено також зазначати **регіон**, якщо це важливо.

[Тут далі подано список федеративних земель Австрії та різних регіонів (культурно-історичних, ландшафтно-географічних), які були пов’язані чи мають якийсь стосунок до Австрії, зокрема Karpaten, Karpato-Ukraine. – *A. B.*].

511 a Місце видання

511 b Місце друку

511 k Місце зйомки – місце запису. Іноземні місця запису подаємо місцевою мовою (у дужках інші похідні назви). Також тут, наскільки це можливо встановити, вказуємо поштовий індекс і зокрема з міжнародним скороченням для країни, наприклад: I 29038 Schlanders (Silandro). Зазначаємо регіон, якщо це важливо.

511 q Традиційний регіон. Для традиційного регіону також потрібно вказати поштовий індекс.

512 Видавець**512 a Видавництво****512 b Видавець****512 c Продаж****512 d Інституція-видавець замість видавництва****512 e Накладом автора****512 z Без видавництва (б. В.)****513 Відомості про час****513 a Рік видання або дата публікації...****513 g Час побутування традиції****513 l Дата запису****513 x Дата створення документа****513 z Дата невідома (б. Р.)****514 Підрахунки**

Цифри, літери, місяці, роки і т. д.

514 a Річник часопису та ін.**514 b Зошит, номер часопису та ін.****514 c Том багатотомних творів****515 Оказія**

Наприклад: звичай, польове дослідження, конференція, проект, захід.

Список звичай/захід – **оказія/термін** див. **7241**.

516 Ідентифікаційні коди**516 a Міжнародний книжковий номер**

Наприклад: ISBN (у Європі), ISSN (в Америці), RILM (друковані музичні видання).

517 Вказівка про додатки**518 Інші зауваження про джерело****518 a Відомості про вартість****518 b Відомості про формат****518 e Відомості про наявність** (наприклад: повний комплект)**518 f Спосіб виконання** (див. пункт **15 Оцінка**)

518 g Форма виконання (для музики, танцю). Наприклад: автентична, неавтентична (штучна).

5181 Музичні параметри**5181a Будова твору**

Цей параметр визначаємо лише за звуковисотністю.

Послідовність окремих музичних частин позначаємо великими літерами, прийнятими в наукових працях про форму.

Наприклад: A,A + B,B + C,C + A + C,C
 = 1 частина двічі + 2 частина двічі + 3 частина (наприклад: тріо) двічі + da capo
 (1 частина відтворюється без повторення) + 3 частина двічі.

До цих частин форми можуть долучатися наступні другорядні частини форми:

Ein – Вступ (Eingang);

Vsp – Прелюдія (Vorspiel);

Zsp – Інтерлюдія (Zwischenspiel);

Übl – Зв'язка (Überleitung);

Aus – Закінчення (Ausgang; див. також: Каденція);

Kad – Каденція (Kadenz; див. також: Закінчення);

Nsp – Постлюдія (Nachspiel).

Про музичну форму див.: **5181h**

5181b Шифрування мелодичного покажчика

Мелодичний рух класифікують за допомогою так званих порядкових чисел, інакше кажучи: мелодичний покажчик складається за “Віденською методикою” (К.М. Клієра – В. Дойча).

Мелодичні ступені перших чотирьох (чи трьох) наголошених частин такту, виражені цифрами, записуються над нотами і потім зводяться у чотиризначне (чи тризначне) порядкове число.

Іноді шифрують перші два такти (у тактах на 6/8 у такому випадку беруть до уваги перші та четверті долі). Такий “маломасштабний метод” доречний особливо тоді, коли мотив охоплює два такти.

Література:

Deutsch, Walter: Erfahrungen bei der Anlage eines Melodieregisters.

Teil 1, JbÖVLW Bd 7, Wien, 1958, S. 52–61.

Teil 2, JbÖVLW Bd 10, Wien, 1961, S. 55–64.

5181c Звуковий діапазон

Звуковий діапазон основного голосу подають для кожної музичної частини зокрема.

5181d Тактовий розмір

За допомогою символів С (imperfektum) та О (perfektum) повідомляємо, чи йдеться про парний чи непарний такт. Потім указуємо конкретний розмір такту.

Наприклад: С, 4/4.

Зміна такту виставляється у відповідній побудові (вертикально). При тому використовують два наступні символи: е – для простої, z – для складної.

5181e Кількість голосів/Фактура (1) для пісенної каталожної картки

Інструменти/Партії (2) для каталожної картки інструментальної музики.

(1) Кількість голосів/Фактура

Залежно від займаного місця у багатоголосій фактурі верхній голос (верхні голоси) зазначаємо зліва, а нижній (нижні) – справа від основного голосу.

Приклад триголосого йодля, що складається з верхнього, основного та нижнього голосів (кожний співаний одним виконавцем):

		Н		В		
пісня						
рефрен						
йодль	1	1	1			

(2) Інструменти/Партії

Інструменти записуємо скорочено в рядок один за одним і після кожного з них через скісну риску зазначаємо відповідний голос (відповідні голоси). Занотований в інципіті голос (здебільшого основний) підкреслюємо.

При відповідних вказівках у нотному записі тут же можна зазначити також відсутній інструмент.

Оскільки за наявності двох однакових інструментів часто буває важко визначити, який з них виконує основний чи верхній голос, то можна вказувати “мелодико-тематичний голос” в обох таких випадках.

Розподіл голосів у народномузичній партитурі:

Н – основний голос (Hauptstimme);

Ü – верхній голос⁶ (Überstimme);

U – нижній голос (Unterstimme);

М – мелодико-тематичний голос⁷ (Melodiestimme);

Bg – супровідний голос, підголосок, контрапункт (Begleitstimme);

N – “спізнені”, синкоповані удари, що заповнюють ритмічні зупинки або йдуть після пауз (Nachschlag);

E – “ес-там” (Es-tam);

D – “дувай” (Duvaj);

B – басовий голос (Baßstimme).

Наприклад: T/H;

K/Ü;

Har/H, Ü, Bg, B

Bf/Gg, B

5181f Тональність

Тональність зазначаємо для кожного музичного відрізка.

Наприклад: C-Dur, a-Moll.

Модуляції див. **Кадансові звуки (5181j)**.

5181g Темп/Характер

Якщо можливо, зазначаємо за метрономом, а також словесно: tempo rubato, tempo giusto, accelerando, ritardando тощо.

⁶ А також перехід від нормального звука до його обертоу при передуванні чи до фальцету в йодлі. – Прим. перекладача.

⁷ Тобто той, який веде головну мелодію. – Прим. перекладача.

5181h Музична форма

Наприклад: період,

неподільна форма,
двочастинна форма (А В),
тричастинна форма (А В А),
наскрізна форма (наприклад: А В С),
рондо (наприклад: А В А С А).

5181i Об'єднання тактових груп

Наприклад: 2 + 2,

4 + 2,

8 + 8.

5181j Кадансові звуки

Кадансовий звук – це останній звук тактової групи. Його ладовий ступінь зазначаємо відповідною цифрою.

Модуляція: нову тональність вказуємо перед кадансовим звуком.

5181k Голосоведення**(1) Спосіб голосоведення в багатоголосі:**

(1.1) прямий рух (паралельне голосоведення);

(1.2) протилежний рух;

(1.3) перехрещення голосів;

(1.4) імітація

(2) Положення голосів у багатоголосому творі:

(2.1) верхній голос у двоголосі:

Ü

Н

(2.2) двоголосся в терцію з основним

нижнім голосом (austerzende Zweistimmigkeit):

Ü

Н

(2.3) нижній голос у двоголосі:

Н

U

(2.4) триголосся в тісному розміщенні:

Н

U або

U

Ü

Н або

U

Ü

Ü

Н

(2.5) триголосся в широкому розміщенні:

Н

U або

B

Ü

Н

B

(2.6) чотириголосся:

U

U або

U

B

Н

U або

U

B

Ü

Н

Н

B

	Û	Û
	Н	Û
(2.7) п'ятиголосся:	U або	Н
	U	U
	B	B

5182 Поетичні параметри

5182 а Кількість строф

5182 в Рядки у строфі

Кількість строф і рядків подаємо цифрами через двокрапку, наприклад: 3:6 (= три строфи по шість рядків).

Особливості зазначаємо абревіатурами: JZ – рядки йодля, WW – повторення слів, GK – рефрен на початку пісні, BK – рефрен всередині строфи, EK – прикінцевий рефрен, KSZ – рядок звукових складів (tralala, fidirallala...). Вказані особливості враховуємо у кількості рядків, а також додатково вказуємо на їхнє існування, наприклад: “Die Gedanken sind frei” 4:8 EK.

Якщо у творі є виразна цезура, то цю особливість не враховуємо в підрахунок рядків, а вказуємо після +, наприклад: “Wenn der Herrgott net will, nutzt des gar nix” 2:8 + EK:8.

У цьому прикладі вказано також розмір прикінцевого рефрену (ЕК восьмирядковий). Цю вказівку однак подаємо лише тоді, коли відповідна особливість не врахована у “строфи:рядки”.

5182 с Віршовий розмір

Література: Wallner Norbert: Rhythmische Formen des alpenländischen Liedes. JbÖVLW Bd 17, Wien, 1968, S. 22–38.

Віршовий розмір подаємо за відповідною класифікацією, спочатку словесне позначення, потім цифрове вираження.

Словесні позначення:

Римований двовірш.

Paarvers schmalen Baus.

Hildebrandvers...

Цифрове вираження (для внесення в каталожну картку див. **5182 g Силабічні групи**), наприклад:

3) 1010 – тридольна стопа з десятискладовими рядками без затакту;

3) .55 – тридольна стопа з п'ятискладовими рядками і затактом.

Кількість складів рахуємо від першої сильної долі.

5182 d Мовний стандарт

Розрізняємо: літературну мову, розмовну мову, діалект, модифіковану писемну мову.

5182 е Форма оповіді

Розрізняємо: діалог, пряму мову.

Діалог зазначаємо тоді, коли у такій формі витримано більшу частину тексту.

Пряму мову зазначаємо лише тоді, коли вона відрізняється від решти тексту, тобто у пісенних текстах з оповіддю від першої особи пряму мову не вказуємо.

5182 f Мова

Наприклад: німецька, італійська.

5182 g Силабічні групи

Числове вираження за Wallner, див.: **5182 c Віршовий розмір**.

5183 Танцювальні елементи

Назви танців див.: **726 Танець**. Список танцювальних елементів складено на основі: Fachausrücke Volkstanz. Kölger Verlag, Stuttgart, 1971.

5183 a Траєкторія і напрям танцю**5183 b Позиція****5183 c Положення рук****5183 d Перебіг рухів****5183 e Вокальне виконання під час танцю****5183 f Плескання, притупування під час танцю****5183 g Жести****5183 h Предмети, використовувані у танці****5184 Ігрові елементи**

Література: Kopp, Franz: Alpenländische Bauernspiele. Wien, 1925

Назви ігор див.: **727 Гра**

52 Формальні взаємозв'язки

Наприклад, для журнальної статті: журнал, у якому вона надрукована.

53 Вища сукупність

Тут потрібно вказати заголовок збірника творів, серійного видання, з якого взято твір.

58 Відпис титульної сторінки

Тут можемо записати і дослівно передати текст титульної сторінки. Таким способом користувач з одного погляду отримає всі важливі дані (автор, звання, місце появи, видавництво і рік, наприклад, книги).

6. ВІДОМОСТІ ПРО ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКИ ДОКУМЕНТІВ

Тут потрібно встановити різноманітні взаємозв'язки, які можуть існувати поміж документами.

61 Вторинні джерела про спорідненість документів

Тут потрібно подати джерела, початковою метою яких є вказівка літератури, наприклад: RILM-Abstracts, Leopold Schmidt-Bibliographie...

Журнали: Das deutsche Volkslied. Wien, 1899–1950. Jahrbuch des Österreichischen Volksliedwerkes. Wien, 1952–.

62 Цитування

У цій категорії можна подати цитування і зокрема такі, які цитують цю архівну одиницю, як і ті, що їх цитує ця архівна одиниця.

621 Попередні цитування

Під попереднім цитуванням розуміємо бібліографічну фіксацію тих документів, які цитує ця архівна одиниця.

622 Наступні цитування

Під наступним цитуванням розуміємо бібліографічну фіксацію тих документів, які цитують цю архівну одиницю. Ці відомості, зрозуміло, можна зібрати лише згодом і потрібно постійно поповнювати.

“надруковано у”

Тут потрібно зазначити, наприклад, “Flugblattlied”⁸.

63 Зв’язки

Під зв’язками розуміємо відношення між документами, які виходять за межі простого цитування.

Позначка “також”

Наприклад: до звукового запису вокальної групи можна зазначити також пісенний збірник, який вона використовує, а окрім того ще й записи, що були використані для укладання збірника.

64 Посилання

Тут можна, наприклад, для пісень зробити посилання на варіанти та мандрівні строфи.

“vgl.”

Цей параметр пропонує упоряднику можливість внести своє суб’єктивне знання. Це не повинна бути якась критична розвідка, можна лише зазначити спонтанну думку упорядника.

7. ВІДОМОСТІ ПРО ЗМІСТ

Тут фіксуємо всю інформацію, яка визначає зміст архівної одиниці, в алфавітному порядку чи за методикою опорних слів – отже, у вербальній формі. Це можна зробити, з одного боку, за допомогою так званої “характеристики змісту” (опорними і ключовими словами чи дескрипторами), з іншого, за допомогою подання змісту (повними реченнями).

71 Вільні опорні слова

Тут упорядники на основі фахових знань вільно добирають опорні слова, придатні для характеристики змісту архівної одиниці. У практичному використанні цих слів потрібно випробувати ще такий їх розподіл:

711 Прикріплені вільні опорні слова**712 Ключові слова (зміст)**

Це вільні опорні слова, взяті з тексту/заголовка.

Форма подання нормована: подаємо всі іменники, а також важливі для змісту прикметники і дієслова; іменники записуємо в однині, дієслова в неозначеній

⁸ Пісня з листівки.

формі, прикметники у невідмінюваній формі однини. Якщо між прикметником та іменником існують істотні символічні зв'язки, прикметник записуємо після іменника без коми, а обидва слова об'єднуємо дужкою. Синоніми у випадку двозначності записуємо у клямрах. Окремі слова відділяємо комами.

72 Фіксовані опорні слова

Фіксовані опорні слова – це терміни і слова, тісно пов'язані з нашою дослідницькою галуззю (народна пісня, народна музика, народний танець...). Інформація з цього поля призначена насамперед для тих, хто працює у специфічній дослідницькій та збирацькій сфері Австрійського народнопісенного товариства. Фіксовані опорні слова унормовані і повинні узгоджуватися з обов'язковими тезаурусами. Необхідно додержуватися списків фіксованих опорних слів, призначених для індексування відповідних архівних одиниць. Ці списки повинні бути обов'язковими для всіх архівів; їх можна також періодично розширювати. Якщо у списку опорних слів немає потрібного для характеристики змісту слова, його можна подати як вільне опорне слово (71). Саме у площині характеристики змісту робота з матеріалом вимагатиме ще внесення додаткових змін. Так що цілком ймовірно, що список фіксованих опорних слів буде ще розширено. Мовні різновиди (наприклад, діалектні вирази) подаємо як вільні опорні слова (71), для фіксованих опорних слів (72) використовуємо мовно унормований список термінів.

Місцевості, дати, персоналії зі змісту

Це поле призначене для конкретної інформації, наявної у тексті, наприклад: Mantua, 6 березня, Andreas Hofer. Місцевості зазначаємо без додавання жодної інформації, не засвідченої у тексті.

Дати, наприклад: Lichtmeß

Персоналії, наприклад: Ісус; Адам, Ева; св. Марія, св. Мартін.

721 Місце

Полонина, дерево, гора, ліжко, дах, село, земля, поле, вікно, вогонь, цвинтар, сад, могила, дім, батьківщина, небо, пекло, хижа, палата, церква, ясла, край, млин, природа, площа, замок, місто, дорога, долина, ворота, двері, вежа, світ, ліс, вода, луг, кімната.

722 Час

7221 Пора дня

ТМо – ранок, ТТ – день, ТТЕ – кінець дня, ТN – вечір, ніч, ТМі – північ, Т0-24h – доба.

7222 День тижня

WМо – понеділок, WDi – вівторок, WМі – середа, WDo – четвер, WFr – п'ятниця, WСа – субота, WSo – неділя.

7223 Місяць

01 (січень) – 12 (грудень).

7224 Пори року

JF – весна, JS – літо, JH – осінь, JW – зима.

7225 Довший часовий проміжок

LZ – довший часовий проміжок

723 Оказія**7231 Календарна оказія****(1) Нерухомі свята****(1.1) Розташування за датою (від 0101 до 3112)**

0101 Новий рік...

0601 Трьох Царів

0701 Валентина

...

(1.2) В алфавітному порядку

0701 Валентина

0101 Новий рік...

0601 Трьох Царів

...

(2) Рухомі свята

Адвент...

Великдень

Великодня неділя

Великодній понеділок

Великодня ніч

...

7232 Оказія з життєвого циклу

Народження, хрестини, день уродин, іменини, перший дзвоник, перша сповідь, перше причастя, останній дзвоник, повноліття, матура, присудження докторського ступеня, призов до війська, заручини, весілля, весільний день, посвячення у священники, коронування, срібне весілля, золоте весілля, ювілей, вихід на пенсію, елеопомазання, смерть, поминання.

7233 Оказія побутова

Виховання дітей, дитячий садок, школа (перший дзвоник, перерва, іспит і т. д.), навчання, студії, робота, вільний час (альпінізм, відпустка, мандрівка, у ресторані, уїкенд і т. д.), монастир, війна (табір для біженців, полон і т. д.), природні катастрофи, тюрма.

724 Обряд, захід, акція

Список упорядковано за:

7241 Звичай/захід, оказія/термін

7242 Акція

Для **традиційної функції** (див. каталожну картку) потрібно вибрати пов'язані терміни з обох списків.

7241 Звичай/захід, оказія/термін**а) в алфавітному порядку за звичасм/заходом****звичай/захід****оказія/термін**

Великоднє вогнище

Великодня ніч

Вертеп

Різдво

Весільний поїзд

Весілля

Свячення верби

Вербна неділя

Свячення солі і води

Степана

...

б) в алфавітному порядку за okazією/терміном

оказія/термін	звичай/захід
Великодня ніч	Великоднє вогнище
Вербна неділя	Свячення верби
Весілля	Весільний поїзд
Різдво	Вертеп
Степана	Свячення солі і води

...

7242 Акція

Цей список містить акції (в обряді), які можуть відбуватися за різних okazій. Список постав у результаті випробування каталожної картки фотоматеріалів в Австрійському народнопісенному товаристві.

Биття, благословення, дзвонення, жертвування, запалення вогнища, запросини, заспівування, краяння (хліба, торта...), кроплення, моління, музикування, обдарування, обкурювання, обходження, освячення, плетення вінка, пліткування, побажання, покладення вінка, поминання, розмова, співання, стріляння, супроводження з музикою, танцювання, цілування, частування...

725 Обрядові персонажі, маски, обрядові групи

Література: Schmidt, Leopold: Masken in Mitteleuropa. Wien, 1955.

726 Танець

Опис танців за: Zoder, Raimund: Österreichische Volkstänze. 3 Teile. Wien, 1946, 1948, 1955. Lager, Herbert und Derschmidt, Hermann: Österreichische Tänze. 2 Teile. Wien, 1959.

727 Гра

Список термінів ще не готовий. Пропонована література у рубриці **5184 Ігрові елементи**.

728 Музичні інструменти

Список скорочень для музичних інструментів складено не за міжнародними нормами, а на потребу нашої фахової галузі.

Акордеон – А, балалайка – Ва, дуда – Ds, електрогітара – Eg, фагот – Fg, фанфари – Fa...

729 Спільнота/формація/соціальна група

Армія, братство, вікова група, вільні угруповання, віруючі, гірники, громада, демонстранти, дитячий садок, дівоцтво, духовий оркестр, жіночий союз, католицький жіночий рух, молодь, парафія, парубоцтво, пожежники, політична молодь, полонинська спільнота, прислуга, публіка, селянство, сільська молодь, сім'я, співоче товариство, спортивний союз, студентський союз, сусіди, туристи, хор, цех, челядь, шкільне товариство, шкільний клас...

Отже, як бачимо, “INFOLK – Informationssystem für Volksliedarchiv in Österreich” – це справді універсальний каталог критеріїв, призначених для

архівного опису всіх доступних сьогодні, різномірних за змістом і форматами представлення документів, що стосуються теми – австрійська народнописенна й народномузична творчість: рукописні і друковані фольклорні польові записи, збірники, дослідження, аудіо- та відеофіксації, фото та інші графічні зображення фольклорних реалій, сучасні аудіовізуальні збірникові видання, дослідження та ін. Увесь масив критеріїв згруповано у сім розділів, які й визначають основні формальні й аналітично-змістові пласти інформації, необхідної для архівного опрацювання кожного конкретного документа: 1) загальні відомості, 2) відомості класифікаційні, 3) відомості про авторів та упорядників, 4) відомості для заголовка, 5) відомості про первинне джерело, 6) відомості про взаємозв'язки документів, 7) відомості про зміст. Важливо наголосити, що такий набір і структурування критеріїв в інформаційній системі народнописенних архівів Австрії продиктовані загальнодержавним стандартом документування, зокрема Загальним каталогом накопичення даних (Allgemeine Datenerhebungskatalog – ADEK), на основі якого було розроблено INFOLK. І тут наші австрійські колеги пішли дійсно продуктивним шляхом, фактично уніфікувавши процес архівного опрацювання (у конкретному випадку – каталогізації) народнописенних документів із загальними бібліотечно-архівними стандартами документування, а не запроваджуючи окремі нові форми, які своєю чергою потребували б офіційної стандартизації (що забрало би багато часу і коштів). Звісно, у процесі такої уніфікації довелося підлаштовуватися під уже існуючі рубрики і структуру загального стандарту, що, мабуть, і зумовило дещо “несправедливе” розташування у другорядних рубриках INFOLK таких важливих критеріїв опису й аналізу народнословесних і народномузичних творів, як наприклад, “Музичні параметри” (5181) та “Поетичні параметри” (5182), що розташовані як пункти підрубрики 518 “Інші зауваження про джерело”. Однак це лише справа розташування інформації в каталозі, важливіше, мабуть, те, що такі критерії взагалі передбачені в архівному опрацюванні фольклорних явищ. До речі, ця уніфікація каталогізації народнокультурних реалій уже невдовзі дала вельми позитивний результат, коли фахівцям товариства за невеликий проміжок часу вдалося успішно інтегрувати електронний народнописенний каталог власної розробки у професійний електронний бібліотечний каталог (про це див. далі).

Пропоновані в INFOLK формальні й аналітично-змістові критерії архівного опрацювання австрійських фольклорних реалій, гадаю, цілком заслуговують на окрему пильну увагу з боку українських фольклорних архівістів та дослідників української народної словесності, музики і танцю, порівняння з подібними напрацюваннями в українській науці. Загалом же зауважу, що серед цих критеріїв, мабуть, чи не найбільший інтерес становлять ті, за якими бачимо скрупульозну і складну спільну працю над виробленням і узгодженням спільної наукової термінології. Такими є реєстри жанрових визначень для народнописенних і народномузичних творів (2181 та 2182), народних танців (5183), реєстр народних інструментів (728), а також детальні списки опорних слів (72) – фактично хронологічних, оказіональних і локальних маркерів, за допомогою яких аналізують зміст народнописенних творів. Поява цих реєстрів засвідчує особливий рівень розвитку науки, коли поряд із всебічним ґрунтовним дослідженням теми існує усвідомлення потреби узгодження напрацьованих наукових здобутків. Розробники INFOLK свідомі досягнутих результатів: “...Вперше вдалося укласти каталог для “мелодичних жанрів”, нові погляди у дослідженні народної музики представляють

також “каталог танців” і список назв найпоширеніших музичних інструментів та інструментальних формацій” [8, s. 90].

Одночасно з розробкою INFOLK в Австрійському народнопісенному товаристві тривала активна праця над формуванням каталожних карток майбутнього народнопісенного каталога, які б давали змогу оперувати всім тим масивом передбачених в INFOLK формальних й аналітично-змістових відомостей про архівні документи. Практична реалізація задуму внесла деякі корективи у цей процес. Фактично було створено два типи каталожних карток: розширена каталожна картка – призначена для всебічного опису й аналізу і націлена насамперед на потреби порівняльних наукових студій, та скорочена каталожна картка з меншою кількістю рубрик, призначена, головню, для швидкого пошуку і доступу до архівного матеріалу. На час виходу INFOLK (1991) фахівці товариства вже мали у своєму розпорядженні такі картки для народних пісень, інструментальної музики, фото та діапозитивів (зразки карток див. [11, s. 212–216]). Як зазначила співробітниця товариства Міхаеля Бродль, під час роботи над цими картками деякі колеги були вражені обсягом інформації, яку потрібно було опрацьовувати (так, картка для каталогізації народної пісні містить 60 полів), і висловлювали сумнів у можливості виконання таких високих вимог [4, s. 192]. Однак саме чітке структурування інформації та однозначність дефініцій дали змогу вже незабаром успішно провести комп’ютеризацію усього процесу каталогізації архівних документів. За підтримки австрійського Фонду сприяння науковим дослідженням фахівці товариства упродовж 1994–1996 років створили свій перший електронний каталог народнопісенних архівних документів (що цікаво, на основі програми загального користування – програми управління базами даних Microsoft Access з інтегрованого програмного пакету Windows) [4, s. 193].

Успіх цих починань Австрійського народнопісенного товариства, а також розуміння значення культурних надбань народу на державному рівні заклали ґрунт для реалізації наступного важливого етапу фольклорного архівування – створення електронного он-лайн архіву народнопісенної творчості Австрії. З ініціативи федерального міністерства освіти, науки та культури Австрії було започатковано проект “Informationsnetz für Volkskultur in Österreich” (Інформаційна система для народної культури в Австрії), у межах якого впродовж 1999–2004 років фахівці товариства у співпраці з фірмою Dabis перевели свій електронний каталог на базу професійної бібліотечарської програми BIS-C 2000, зробили необхідні зміни і під’єднали її до мережі Інтернет. Так був створений віртуальний електронний каталог “Verbund der VolksLiedWerke Österreichs und Südtirols” (Об’єднання народнопісенних товариств Австрії і Південного Тіролю) [14], який уперше відкрив можливості для швидкого і зручного пошуку відомостей про австрійську народнопісенну й музичну культуру з доступом до каталогів регіональних народнопісенних архівів та збірок інших споріднених інституцій країни. Станом на 2005 рік цей електронний каталог пропонував у вільному доступі (в мережі Інтернет) інформацію про 90 000 пісень та інструментальних мелодій; 33 000 особистостей та організацій; 20 000 книг із уміщеними в них статтями; 6 000 графічних документів та 6 000 аудіодокументів, і кількість каталогізованих архівних документів завдяки сумлінній праці співробітників товариства постійно збільшується [4, s. 200].

Сьогодні в Центральному архіві Австрійського народнопісенного товариства працюють над створенням можливостей для безпосереднього доступу до самих

архівних документів, що передбачає їхнє оцифрування і розбудову власне електронного архіву цифрових об'єктів. На цьому етапі за підтримки федерального Міністерства освіти, науки та культури Австрії на базі Австрійської національної бібліотеки, складовою частиною якої і є Центральний архів, фахівці товариства і бібліотеки оцифрують аудіовізуальні фонди регіональних народнопісенних архівів, розташовують документи на потужних накопичувальних серверах (зокрема Австрійської медіатеки) і налагоджують до них відповідний доступ [4, s. 197–199]. Однак ці масштабні проекти наших австрійських колег потребують уже окремого спеціального розгляду.

1. *Вовчак Андрій*. “Österreichisches Volksliedwerk” – провідний осередок народномузичних досліджень у Австрії / Андрій Вовчак // Етномузика. – Львів, 2006. – Число 1: збірка статей та матеріалів на честь 125-ліття Климента Квітки / упорядник Б. Луканюк. – С. 68–91. – (Наукові збірки Львівської державної музичної академії імені Миколи Лисенка. – Вип. 12).

2. *Довгалюк Ірина*. “Das Volkslied in Österreich” / Ірина Довгалюк // Українська фольклористика : словник-довідник / укладання і загальна редакція Михайла Чорнопиского. – Тернопіль, 2008. – С. 77–79.

3. *Довгалюк Ірина*. Проект “Народна пісня в Австрії” та Філарет Колесса / Ірина Довгалюк // Родина Колессів у духовному та культурному житті України кінця XIX – XX століття (з нагоди 130-ліття від дня народження академіка Філарета Колесси та 100-річчя від дня народження академіка Миколи Колесси) : збірник наукових праць та матеріалів / упорядники : Андрій Вовчак, Ірина Довгалюк. – Львів, 2005. – С. 240–256.

4. *Brodl Michaela*. INFOLK – Dokumentenverwaltung – Virtueller Datenbankverbund der Volksliedarchive in Österreich / Michaela Brodl // Jahrbuch des Österreichischen Volksliedwerkes. – Wien : Mille Tre Verlag, 2005. – Band 53/54 (2004/2005). – S. 189–201.

5. Corpus Musicae Popularis. – Режим доступу: <http://www.volksliedwerk.at/oevlw/index.php?nav1=2&nav2=2&page=COMP/index.php> – вільний, 1.11.2010.

6. Corpus Musicae Popularis Austriacae. – Режим доступу: http://www.volksliedwerk.at/publikationen/compa/text_compa_allgemein.htm – вільний, 6.04.2006.

7. *Dovhal'uk Iryna*. Das Projekt “Das Volkslied in Österreich” und Filaret Kolessa / Iryna Dovhal'uk // Jahrbuch des Österreichischen Volksliedwerkes. – Wien : Mille Tre Verlag, 2005. – Band 53/54 (2004/2005). – S. 134–151.

8. *Draxler Dorli, Walcher Maria*. Vorwort / Dorli Draxler, Maria Walcher // INFOLK – Informationssystem für Volksliedarchive in Österreich. Sonderdruck aus Jahrbuch des Österreichischen Volksliedwerkes. – Band 39/40. – Wien, 1990/1991. – S. 90–91.

9. *Haid Gerlinde*. Zur forschungsgeschichtlichen Stellung des Österreichischen Volksliedwerkes / Gerlinde Haid // Jahrbuch des Österreichischen Volksliedwerkes. – Wien : Mille Tre Verlag, 2005. – Band 53/54 (2004/2005). – S. 12–25.

10. *Hois Eva Maria*. Das Österreichische Volksliedwerk als Speicher des kollektiven Gedächtnisses zwischen nationalen und pluralistischen Tendenzen im ersten Viertel des 20. Jahrhunderts / Eva Maria Hois // Jahrbuch des Österreichischen Volksliedwerkes. – Wien : Mille Tre Verlag, 2005. – Band 53/54 (2004/2005). – S. 34–47.

11. INFOLK – Informationssystem für Volksliedarchive in Österreich. Sonderdruck aus Jahrbuch des Österreichischen Volksliedwerkes. – Band 39/40. – Wien, 1990/1991. – S. 81–216.

12. *Mochar-Kircher Iris*. Das Weltbild Josef Pommers (1845–1918) und dessen Einfluss auf das Österreichische Volksliedunternehmen / Iris Mochar-Kircher // Jahrbuch des Österreichischen Volksliedwerkes. – Wien : Mille Tre Verlag, 2005. – Band 53/54 (2004/2005). – S. 48–61.

13. Österreichisches Volksliedwerk. – Режим доступу: <http://www.volksliedwerk.at> – вільний, 1.11.2010.

14. Verbund der VolksLiedWerke Österreichs und Südtirols. – Режим доступу: <http://www.volksmusikdatenbank.at/> – вільний, 1.11.2010.

ON THE EXPERIENCE OF DOCUMENTING FOLKLORE MATERIALS IN AUSTRIAN FOLKSONG SOCIETY (ÖSTERREICHISCHES VOLKSLIEDWERK)

Andriy VOVCHAK

*Filaret Kolessa Ukrainian Folkloristics Department,
Ivan Franko National University in Lviv,
Universytetska str., 1/345, 79602 Lviv, Ukraine,
tel.: (+38032) 239 47 20, e-mail: vovczak@gmail.com*

The experience of documenting folklore tradition in Austrian Folksong Society (Österreichisches Volksliedwerk) is considered. Special regulative work “INFOLK – Informationssystem für Volksliedarchive in Österreich” (“INFOLK – Informative system for Folksong Archives in Austria”) is analyzed. This book determines common principles of systematization and archiving of folklore material and source information for Folksong Archives in Austria.

Key words: documenting of folklore, Österreichisches Volksliedwerk, INFOLK – Informationssystem für Volksliedarchive in Österreich, Zentralarchiv des Österreichischen Volksliedwerkes.

ІЗ ОПЫТА ДОКУМЕНТИРОВАНИЯ ФОЛЬКЛОРНЫХ МАТЕРИАЛОВ В АВСТРИЙСКОМ НАРОДНОПЕСЕННОМ ОБЩЕСТВЕ (ÖSTERREICHISCHES VOLKSLIEDWERK)

Андрій ВОВЧАК

*Кафедра української фольклористики імені академіка Філарета Колесси,
Львівський національний університет імені Івана Франка,
ул. Университетская, 1/345, 79602 Львов, Украина,
тел.: (+38032) 239 47 20, e-mail: vovczak@gmail.com*

Рассмотрено опыт документирования фольклорной традиции в Австрийском народнопесенном обществе (Österreichisches Volksliedwerk), в частности специальную регуляторную работу “INFOLK – Informationssystem für Volksliedarchive in Österreich” (“INFOLK – Информационная система для народнопесенных архивов Австрии”), в которой определены единые основы систематизации и архивирования фольклорного материала для Народнопесенных архивов Австрии.

Ключевые слова: документирование фольклора, Österreichisches Volksliedwerk, INFOLK – Informationssystem für Volksliedarchive in Österreich, Zentralarchiv des Österreichischen Volksliedwerkes.

Стаття надійшла до редколегії 10.11.2010

Прийнята до друку 24.12.2010